

REJTETT GAZDASÁG ÉS A COVID-19 JÁRVÁNY ÖSSZEFÜGGÉSEI

RELATIONSHIP BETWEEN THE HIDDEN ECONOMY AND COVID-19

dr. Hegedűs Mihály ¹¹

¹¹Tomori Pál Főiskola, Magyarország

Kulcsszavak:

rejtett gazdaság
árnyékgazdaság
gazdaság fehérités
COVID-19

Keywords:

hidden economy
shadow economy
economic bleaching
COVID-19

Összefoglalás

Rejtett, fekete, adózatlan vagy árnyékgazdaság, mindegyik kifejezés ugyanazt jelenti, de hiába van több szavunk is a jelenségre, sokan nem tudják mi is az, mekkora a mértéke és nincsenek pontos értékek arról sem, hogy Magyarországon hogyan alakul a fekete gazdaság. Fekete gazdaságnak nevezzük röviden a gazdaság azon részét, amely után nem került befizetésre adó, tehát például nem hivatalos a tevékenység, amely folyik vagy a foglalkoztatás feketén zajlik. Sokat beszélünk arról, illetve a kormány is egyre több törekvést tesz az irányába, hogy kifehéritse a gazdaságot. Számos meghozott intézkedés hatására arról szólnak a hírek, hogy sikerült visszaszorítani az árnyékgazdaságot. Mi is pontosan a rejtett gazdaság? Milyen mértékű az adózatlan gazdaság Magyarországon? Vajon teljes mértékben megszüntethető a fekete gazdaság létezése, teljesen kifehéreíthető a gazdaság? Ezekre a kérdésekre keresem a választ ezen tudományos cikk keretein belül. Milyen hatással van a COVID-19 járvány a rejtett gazdaságra, és a kormánynak milyen válaszai lehetnek?

Abstract

BeHidden, black, untaxed or shadow economy, all terms mean the same thing, but even though we have several words about the phenomenon, many people do not know what it is, its extent and there are no exact values about how the black economy is developing in Hungary. A black economy is, in short, the part of the economy after which no tax has been paid, so for example, the activity that takes place or the employment takes place in black is unofficial. We talk a lot about it, and the government is also making more and more efforts to whiten the economy. As a result of a number of measures taken, there are rumors that the shadow economy has been reduced. What exactly is a hidden economy? To what extent is the tax-free economy in Hungary? Can the existence of the black economy be completely abolished, can the economy be completely bleached? I am looking for answers to these questions within the framework of this scientific article. What is the impact of the COVID-19 epidemic on the hidden economy and what responses might the government have?

¹¹ Kapcsolattartó szerző. Tel.: +36 30 938 48 47
E-mail cím: hegedus@hkaudit.hu

1. Bevezetés

„A nemzetgazdaságok termelő tevékenységének számottevő része a rejtett gazdaságban realizálódik, mérete és aránya nagyban függ az ország általános fejlettségétől, a jövedelmi viszonyoktól, a szabályozás szigorától és nem utolsósorban a társadalom általános szociális állapotától. A rejtett gazdaság az informális, a törvényesség határát súroló, azt átlépő cselekményekből, a bejegyzett vállalkozások tevékenységének szabályozatlan elemeiből, és az adóelkerülési céllal folytatott nyereségvágyból vagy kényszerűségből be nem jelentett tevékenységekből áll. E tevékenységek volumenének és változásának mérésére számos, elsősorban tevékenység-specifikus módszerrel próbálkoztak a kutatók, és a téma összetettsége ellenére figyelmet érdemlő eredményeket értek el.” [3]

Friedrich Schneider (2002) kutatása szerint Magyarországon az éves bruttó hazai termék több, mint 25 százaléka a szürke-fekete gazdaságban jön létre. Az arány a nemzetközi viszonylatban még mindig magas, bár a fejlődő afrikai országokban ez az arány 30-40 százalék, egyes országokban megközelíti a 60 százalékot. [6] [15]

Az adóteher csökkenésével párhuzamosan megfigyelhető adóbevételek növekedése, a versenyképesség és az adómorál szintjének emelkedése.

A válságmentes időszakban kialakult pénzügyi botrányok (Wirecard, Commerzialbank Mattersburg AG, kínai Luckin Coffe, brit NMC Health és Finabl, az Európa Tanács pénzmosás és terrorizmusfinanszírozás elleni szakértői bizottságának vatikáni feltáró vizsgálatai) ugyanakkor rámutatnak arra, hogy nemcsak az adóterhelés mértéke okozza a rejtett gazdaság növekedését, hanem mindennapjainkba számos olyan motiváció, kényszer, lehetőség, racionalizálási szándék van jelen, amely befolyásolja gondolkodásunkat, etikus vagy etikátlan működésünk mindennapjait.

A válságok időszakában egy-egy óriás vállalat pénzügyi botrányának vizsgálata során gyakran felmerülő kérdés, hogy vajon ki, milyen szerepet játszhatott a felderítésben vagy éppen a csalások évek hosszán át tartó működésében, mi motiválta a csalási folyamatok létrejöttét.

A COVID-19-pandémia gazdasági hatásai láthatóan súlyosak és szerteágazóak, a gazdasági teljesítmények csökkennek a leállások, karanténok miatti bevétel- és termelés kiesések következtében, az egyes szektorokban, illetve a munkaerőpiacon is jelentős átalakulás figyelhető meg. A járvány terjedése nem csak gazdasági visszaesést okoz, hanem egyik következményeként jelentős lehet a recesszió is, amely során majd újra felszínre kerülnek az egyes vállalkozások által már korábban is alkalmazott kreatív adóelkerülési módszerek. A túlélés érdekében az egyes gazdasági szereplők a rejtett gazdaság növekedésének mértékében látják a kiutat, a kormányoknak számos intézkedést szükséges bevezetni a recesszió csökkentése és a rejtett gazdaság növekedésének megfékezésére.

Az adó a központi költségvetés legnagyobb bevételi forrása, így az adóztatás és annak beszedése jelentős szerepet játszik valamennyi gazdasági szereplő életében. Az adóztatás egy bonyolult és komplex eszközrendszer, ezért a feketegazdaság növekedése mögött még bonyolultabb, szövevényes jelenségek állnak. Az adóztatás az államok keletkezése óta fennálló fogalom. Magyarország az elmúlt években számos intézkedést vezetett be a rejtett (fekete) gazdaság visszaszorítására. A kormány intézkedései következtében csökkentek a munkát terhelő adók, illetve járulékok, amely az etikusan működő vállalkozásokat a terhek megfizetésére ösztönzi. A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) adatai szerint Magyarországon az adóék (a munkára rakódó teher) a 2011-es 49,5 százalékról 2018-ra 45 százalékra csökkent, amely a 2020-as SZOCHO csökkentésével tovább mérséklődött. Az informatika fejlesztésével hatékonyabbá vált az áfabeszedés ellenőrzésének módszertana, így a korábbinál sokkal kevesebb mód van az adóelkerülésre annak ellenére, hogy a 27 százalékos hazai áfakulcs csökkentése az elmúlt időszakban nem realizálódott.

A rejtett gazdaság „elemzésével és mérésével kapcsolatos munkák kiindulási alapja maga a fogalom meghatározása. A rejtett gazdasági tevékenységeket számos kifejezés le lehet fel a szakirodalomban, amely tartalma nem tér el egymástól jelentősen. Williams kifejti, hogy a szakirodalomban 35 különböző kifejezés található az adó eltitkolására, mint például földalatti szektor (underground economy), szürkegazdaság (grey economy), informális foglalkoztatás (informal employment), rejtett gazdaság (hidden economy), készpénzért végzett munka (cash economy) stb. Annak ellenére, hogy ennyiféle elnevezést használnak az irodalomban, erős a konszenzus van arról, hogyan is definiálható ezen gazdasági tevékenység, amelyeket gyakran egymás szinonimájaként használnak.” [4] [16]

Egész Európáról elmondható, hogy a gazdasági tevékenység egy része a rejtett gazdaság keretein belül működik. A rejtett gazdaság elemzése során az országok elemzése az egyes összetevőket vizsgálatok alá vetik abból a szempontból, hogy mekkora az adott országban a fekete gazdaság mértéke, mely szektorokat érintik leginkább, és milyen gazdaságvédelmi intézkedésekkel lehet annak mértékét csökkenteni.

A legáltalánosabb megfogalmazás szerint a rejtett gazdaságban való tevékenykedés legfőbb motivációi között szerepelnek:

- „az adóelkerülés;
- egyes munkaerőpiaci szabályozások be nem tartása, mint például a minimálbér, maximális munkórak száma vagy a munkahelyi biztonsági előírások;
- egyéb adminisztrációs előírások elkerülése.” [2]

2. Kutatás feladata, célkitűzése, módszere

Jelen publikáció terjedelmi korlátok miatt csak részadatokat, a kutatás egy-egy szegmensét emeli ki, azonban ezek a részadatok önállóan is értelmezhetőek, az egyes összefüggések a részelemek tekintetében is vizsgálhatóak.

A tanulmány fel kívánja hívni a figyelmet a fekete gazdaság mértékének mérési problémáira és arra is, hogy a statisztikai adatok, illetve a sajtóértesülésekből levonható következtetések jelentős mértékben távol esnek egymástól.

Az árnyékgazdaság konstans veszélyt jelent. Az elemzés nem érinti a téma teljes körű elemzését, az összegzés fejezet azonban az összefüggések miatt számos területre vonatkoztatható következtetéseket, javaslatokat fogalmaz meg.

A jelen elemzés feladata és célkitűzése a figyelemfelhívása azzal kapcsolatban, hogy mindennapjaink része az adózatlan gazdaság, mindenkinek tudnia kell róla és a benne rejlő veszélyekről.

A jelen publikáció nagy részben a Nemzetközi Valutaalap (továbbiakban: IMF) 2000-2016. évi adatainak feldolgozásán, valamint korábbi kutatásaim eredményén, tapasztalataimon alapul, illetve az építőipar területén kérdőíves felmérést, valamint interjút alkalmaztunk.

A minta kiválasztása során a Bács-Kiskun Megyei mikro- és kisvállalkozások részére küldtünk ki kérdőívet. A minta nem tekinthető reprezentatívnak a teljes alapsokaságra vonatkoztatva, ugyanakkor a cél a pandémia és a rejtett gazdaság hatásai miatt egy olyan meghatározott, speciális csoport kiválasztása volt, amely információkat tud nyújtani a Bács-Kiskun Megyei építőiparban tevékenykedő mikro- és kisvállalkozások COVID-19-re adott válaszai vonatkozásban. A nagyobb mintaszám elérése érdekében - internetes kérdőív került kiküldésre a lehetséges válaszadók számára. A kérdőív 2020 őszén került kiküldésre, amelyre 128 válasz érkezett. A felmérés mikro- és kisvállalkozások körében történt, az ezen vállalkozásokra jellemzően vizsgáltuk a vállalkozás folytatásának elvét gátló körülményeket.

A kutatás célja, hogy a COVID-19 okozta válságban a döntéseik meghozatalában mennyire érvényesül a jogkövetés elve, ezt mennyiben írhatják felül a vállalkozásuk megmentése érdekében végrehajtott adóelkerülési intézkedések.

A kérdőíves felmérésen kívül 20 darab, a vállalkozás folytatásának elvével kapcsolatos, tematikus, kvalitatív interjú is készült a rejtett gazdaság és a COVID-19 okozta járvány mélyebb vizsgálata érdekében.

3. Eredmények

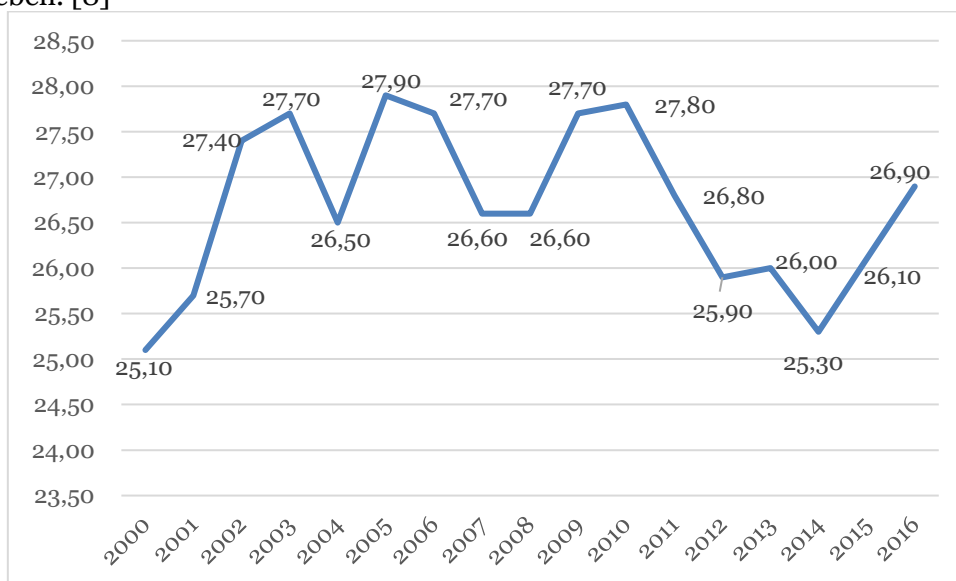
A jelen publikáció jelentős részben az IMF 2000-2016. évi adatainak feldolgozásán alapszik, így jelen tanulmány is ezt az időszakot veszi figyelembe a megállapítások tétele során. Az adatok kiegészítésre kerültek a COVID 19 pandémia hatáselemzés során vizsgált adatokkal.

A tanulmány megírásához felhasznált szakirodalmak a rejtett gazdaság mértékét nagyrészt a MIMIC modellel becslik. A Multiple Indicators and Multiple Causes szabad fordításban a több mutató, több ok kifejezést jelenti. A rejtett gazdaságra vonatkozó becslések akkor adnak pontosabbak képet, az az összetevők közül minél több mutatót vesznek figyelembe az elemzések során. Az IMF által alkalmazott okokat és mutatókat mutatja az alábbi, 1. számú ábra.

1. ábra IMF által használt MIMIC modell az árnyékgazdaság elemzésére
 Forrás: saját szerkesztés [9] alapján

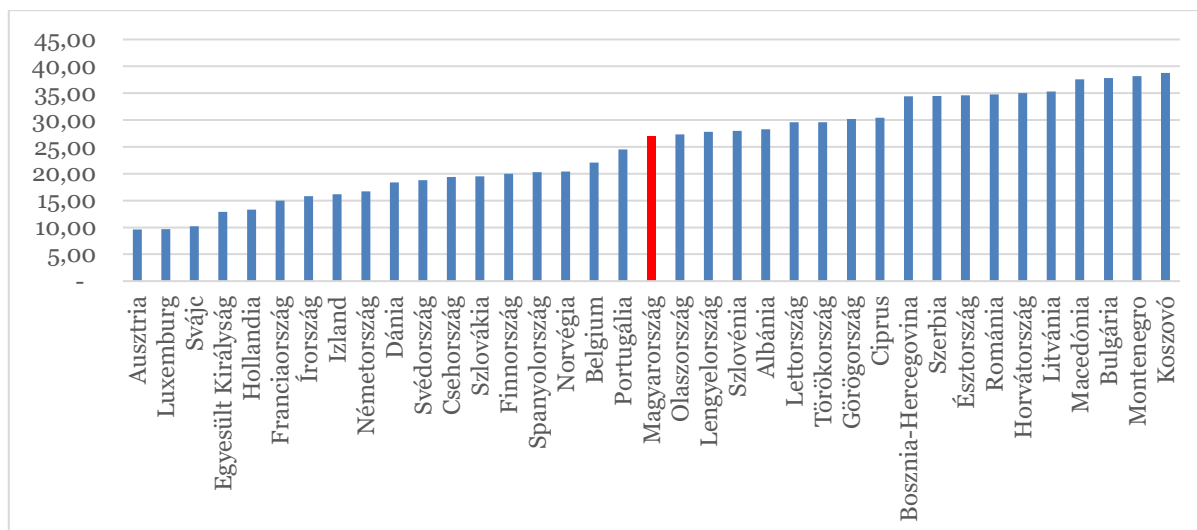
Ahhoz, hogy a MIMIC modell felállítható legyen, azt kell feltételezni, hogy „a rejtett gazdaság egy megfigyelhető jelenség (egy rejtett változó), ami használatával meg tudjuk becsülni az illegális foglalkoztatás mérhető okait, mint például az adóteher és a szabályozás intenzitása, illegális tevékenységet tükröző mutatók, a valuta iránti kereslet, illetve a hivatalos munkaidő.” [4] A szakirodalmak azonban megemlítik, hogy a modell jelentős hátránya, hogy ez csak egy viszonylagos becslést ad, nem tudhatjuk, hogy tényleg ez jellemzi-e az adott országot a rejtett gazdaságának mérete esetében. [8]

1. diagram Árnyékgazdaság MIMIC modellel becsült mértéke Magyarországon (2000-2016)
 Forrás: saját szerkesztés [9] alapján

Az 1. diagram jól mutatja, hogy a 2000-2016. évek tekintetében Magyarország árnyékgazdaságának becsült mértéke 25 és 28 között hektikusan mozog. Az IMF szakemberei 37 országot vontak be az árnyékgazdaság mértékének vizsgálatába. [9]

Az IMF által vizsgált országok tekintetében 2016. évre a vizsgálat során rangsort állítottunk fel, amelyből Magyarország a MIMIC (Multiple Indicators and Multiple Causes) modell becslései szerint 2016. évben a 19. helyen állt, amit a 2. számú diagram szemléltet. Az 1. helyen Ausztria szerepelt 9,6-os, az utolsón pedig Koszovó 38,8-as értékkel. [9]

2. diagram Árnyékgazdaság MIMIC modellel becsült mértéke az IMF által vizsgált 37 ország tekintetében 2016. évben

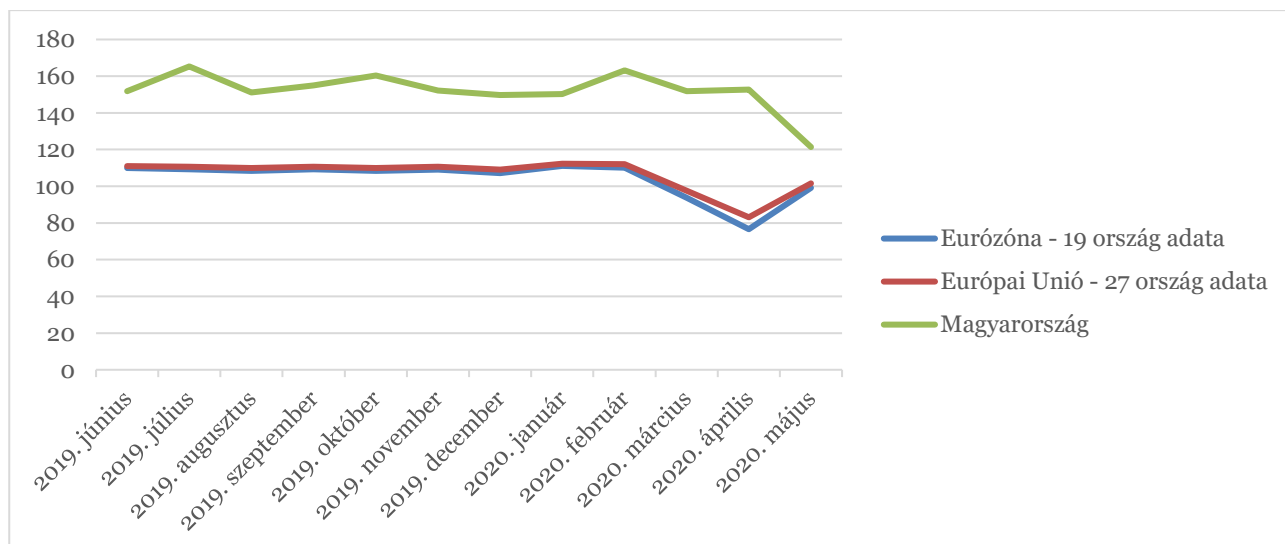
Forrás: saját szerkesztés [9] alapján

A rejtett gazdaság témaköre egy nagyon szerteágazó terület, számos illegálisan tevékenység ide tartozhat, ezért nagyon nehéz megbecsülni, hogy egy adott ország mekkora részét teszi ki a fekete gazdaság. A becslések olyan tényezőket foglalnak magukba, amelyek hirtelen is változni tudnak, hatással lehetnek rájuk a gazdasági intézkedése, változhatnak a tevékenységet végzők preferenciái, gondolatai az árnyékgazdasággal kapcsolatban, ezért, amit eredményeket kapunk általuk, nem mondhatóak stabil és pontos adatoknak. „A rejtett gazdaság becslését leginkább az nehezíti, hogy nem áll rendelkezésre kellően részletes információ a számításokhoz. Ezért a becslések egy részét indirekt módszerre építve végzik el, vagyis nem a rejtett tevékenységet mérik, hanem a megfelelő tulajdonságokkal rendelkező, a rejtett tevékenységet okozó, vagy azzal párhuzamosan alakuló indikátor vagy indikátorcsoport segítségével becsülik a rejtett gazdaság szintjét. Léteznek direkt módszerek is, ezek azonban a terület érzékenysége miatt bizonytalanabbak.” [12]

A járvány első hulláma során 2020. márciusában a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) 7 ezer új álláskeresőt regisztrált. Az adatok elemzése során úgy véljük, hogy a kormány gazdaságvédelmi intézkedései ellenére hazánkban 2020. év végére 6% is lehet a munkanélküliségi ráta, illetve az infláció 5 százalékra gyorsulhat az utolsó negyedév során. A magyar GDP minimum 6-7 százalékot fog csökkenni, de negatívabb jövőbeli eseménysorral számolva akár 8 százalékos gazdasági visszaesés is várható az országra, még akkor is, ha a 2020.III negyedévében a II. negyedévi adatokhoz képest 11,3%-os GDP növekedés volt tapasztalható. Véleményem szerint a vállalati fizetéseképtelenségek 15 százalékkal emelkedhetnek 2020-ban, míg az építőipar teljesítménye 20-25 százalékkal csökkenhet 2020-ban.

Hazánkban a rejtett gazdaság által egyik legfertőzöttebb szektor az építőipar. A koronavírus magyarországi hatásaiból az építőipar adatait vizsgáltuk.

Az Euroconstruct 2020. júniusi előrejelzése szerint, a koronavírus okozta pandémia helyzet visszaesést eredményez az építőipar európai piacán, melyből a kilábalás fokozatos lehet, és több évet vesz igénybe. [8]

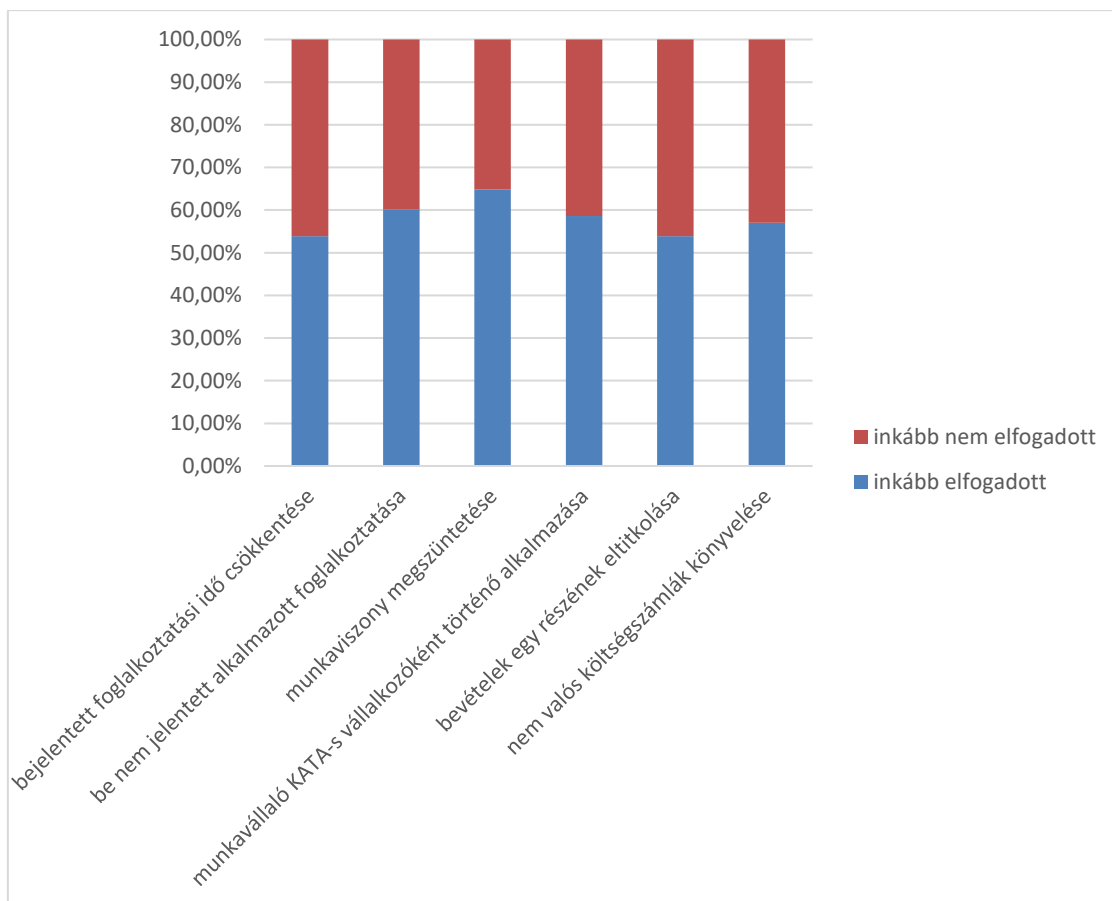
2. ábra Az építőipar termelésének havi indexei, naptár szerint és szezonálisan kiigazítva (bázisév 2015. év)

Forrás: saját szerkesztés [7] alapján

Az építőiparban a válságból kivezető útként számos gazdasági szereplő sajátos megoldást választott, amelyek a következők:

- a bejelentett foglalkoztatási idő csökkentése,
- be nem jelentett alkalmazott alkalmazása,
- a munkaviszony megszüntetése,
- a munkavállaló KATA-s vállalkozóként történő alkalmazása,
- a bevételek egy részének eltitkolása,
- nem valós költség számlák könyvelése.

A kérdőíves megkérdezésünk során a legfontosabb kérdésnek véltük, hogy ezeket a fekete gazdaságban használatos eszközöket mennyire tartják elfogadottnak az építőiparban tevékenykedők, ezt szemlélteti a következő ábra:

3. ábra Válaszadók százalékos megoszlása aszerint, hogy mennyire tartják elfogadottnak a fekete gazdaságban használatos eszközök alkalmazását

Forrás: saját szerkesztés a kutatás során visszaérkezett kérdőívek alapján

A kérdőívet összesen 128 fő töltötte ki és küldte vissza. A felmérés mikro- és kisvállalkozások körében történt. Az adatokból jól látszik, hogy az általunk előre megadott 6 darab szürkegazdasági eszközt nagyobb arányban tartják elfogadottnak. A válaszokat 2 csoportra osztottuk, „inkább elfogadott” kategóriába tartoznak azok a válaszok, amelyek a 0-tól 10-es skálán legalább 5 értéket adtak meg. „Inkább nem elfogadott” kategóriába pedig az 5-nél kisebb értékkel bíró válaszok kerültek besorolásra. Meglepően tapasztaltuk, hogy a legelfogadottabb és ezáltal valószínűleg a legszélesebb körben alkalmazott eszköz a munkaviszony megszüntetése, a válaszadók 64,84%-a szerint ez elfogadott eszköz. Előzetes véleményünk alapján azt gondoltuk, hogy a gazdálkodók mellett döntenek nagy számban, hogy továbbiakban is együtt dolgoznak a munkatársakkal, csak inkább KATA-s vállalkozóként.

A fentiek alkalmazása veszélyeztetik a már korábban elkezdett pozitív folyamatokat további növekedését, minthogy Magyarországon az adóterhek csökkentésének és a gazdaság fehéritésének pozitív példája figyelhető meg, hiszen a kormány számos intézkedést hozott az elmúlt időszakban, amely a gazdaság fehéritését célozza.

Azért, hogy pontosabb képet kaphassunk a helyzetről elvégeztünk 20 mélyinterjút is különböző méretű, építőiparban tevékenykedő mikro- és kisvállalkozás körében. Az interjú során hallottak nagy részben egyeztek azzal, amit a kérdőív kimutatott. A vállalatvezetők azt nyilatkozták, hogy számos adóelkerülési eszköz szerintük főleg a jelenlegi helyzetben elfogadott, hiszen a pandémiás helyzetben máshogy nem tudnának fennmaradni és nem érvényesülne a vállalkozás folytatásának elve. Viszont arról is nyilatkoztak, hogy a mikro- és kisvállalkozások mindig veszélyben vannak, így, ha nem találnak saját maguk megoldást arra, hogy fent tudják magukat tartani, tehát valahogyan nem próbálják az adókat elkerülni, akkor kiszorulnak a piacról, csődbe mennek.

1. Táblázat Mélyinterjúk során kapott válaszok összesítése a fontosabb kérdések tekintetében

	igen	nem
Veszélyben érzi a pandémiás helyzet miatt a vállalkozás folytatásának elvét?	12	8
Alkalmaz adóelkerülési eszközöket a túlélés érdekében?	12	8
Csak a jelenlegi pandémiás helyzet miatt tevékenykedik a fekete gazdaságban?	10	10
Megfelelőnek találja a kormány gazdaság fehéritési intézkedéseit?	4	16
Ön szerint elfogadottak az alábbi eszközök?		
bejelentett foglalkoztatási idő csökkentése	12	8
be nem jelentett alkalmazott foglalkoztatása	12	8
munkaviszony megszüntetése	14	6
munkavállaló KATA-s vállalkozóként történő alkalmazása	10	10
bevételek egy részének eltitkolása	8	12
nem valós költség számlák könyvelése	14	6

Forrás: saját szerkesztés a kutatás során végzett mélyinterjúk alapján

A mélyinterjú során is feltettem ugyanazt a kérdést, mint a kérdőívekben, hogy melyik eszközt tartják elfogadottnak a 6 darab általam kiválasztott fekete gazdasági tevékenység körül. A 20 fő vállalatvezető válasza megerősítették a kérdőív elemzése után kapott eredményeket, hiszen itt is a megkérdezettek nagyobb része (70%-a) nyilatkozott úgy, hogy a munkaviszony megszüntetése elfogadott szokás az adóelkerülésére. Azonban a megkérdezettek ugyancsak 70%-a azt is állította az interjú során, hogy a nem valós költség számlák könyvelése is elfogadott számára, mint szürke gazdasági tevékenység.

Az interjú során rákérdeztem arra, hogy milyenek tartják a kormány gazdaság fehéritési intézkedéseit. A válaszadók 80%-a azt nyilatkozta, hogy nem megfelelőek, nem értettek egyet az online pénztárgép és az online számlázás bevezetésének hatékonyságával.

A gazdaság fehéritése (whitening the economy) az adózási szakirodalom állandóan visszatérő témája, amely egy sor területen fontos hatásokat eredményezhet. Az adóteher csökkenése következtében nőhetnek az adóbevételek, amely által a versenyképesség és az adómorál szintjének emelkedésére gyakorolt hatás jelentős lehet.

A 2017-2019. évek vonatkozásában pontos adatok nem állnak rendelkezésre arról, hogy milyen mértékű az adózatlan gazdaság hazánkban, viszont arról szólnak a sajtóközlemények, hogy javul az adóelkerülési ráta, egyre fehéredik a gazdaság. Jelentős eredmény, hogy míg 2013-ban a magyar adóelkerülési ráta 21 százalék volt, 2019-re – az Európai Bizottság 2020. szeptemberében megjelent, az áfarésről szóló tanulmánya szerint már 6,6 százalékra csökkent. [1] [14]

A fentieket erősítette az Állami Számvevőszék (ÁSZ) 2018-as zárszámadási jelentése mellé csatolt makrogazdasági elemzés, amely szerint a feketegazdaság mérete az évtized elején becsült 24 százalékról 2016-ra 20 százalék közelébe zsugorodott elemzők szerint. A be nem szedett általános forgalmi adó (áfa) mértéke a 2013-as 21 százalékról 9 százalékra csökkent.

A fekete gazdaság megfékezése érdekében Magyarországon is több intézkedést hoztak. Az elsők között hirdették ki a 48/2013. (XI. 15.) NGM rendeletet, amely a pénztárgépek műszaki követelményeiről, a nyugtakibocsátásra szolgáló pénztárgépek forgalmazásáról, használatáról és szervizeléséről, valamint a pénztárgéppel rögzített adatok adóhatóság felé történő szolgáltatásáról szól, az 1. mellékletében szerepelnek azon adóalanyok, illetve üzletek, amelyek részére kötelező az online pénztárgép használata 2014. szeptember 1. napjától.

2016. évben bővítették az online pénztárgép használatára kötelezettek körét, amelyet a 9/2016. (III. 25.) NGM rendeletben rögzítettek is.

Az általános szabály mindenkire vonatkozóan, hogy értékesítésről bizonylatot kell kiállítani, ami lehet nyugta vagy számla. Az online pénztárgépet használók körében a nyugtát kizárólag a pénztárgéppel lehet előállítani. [11] Ebből pedig az következik, hogy ezen értékesítések adatai rögtön beérkeznek a Nemzeti Adó- és Vámhivatalhoz, ezzel azonos idejű adatot szolgáltatva.

A nyugta adás az esetben nem szükséges, ha a vevő számla kiállítását kéri, ez esetben a nyugta nem kerül átadásra, mert akkor kettős adatszolgáltatás menne végbe. 2020. július 1. napjától bevezették az online számla kötelezettséget is, ettől a naptól „adatot kell szolgáltatni minden olyan számláról, számlával egy tekintet alá eső okiratról, amit

- belföldi adóalany állít/bocsát ki
- belföldön nyilvántartásba vett adóalanyok,
- az Áfa tv. előírásai szerint belföldön teljesített
- ügyletről.” [11] [12] [13]

A korábbi, 2018. július 01. napjától hatályban lévő szabályozásban az szerepelt, hogy a 100.000 Ft áfát tartalmazó számlákról kellett adatot szolgáltatni, tárgyév 2. negyedévéig minden adóalany részére kibocsátott számláról, 2021. év kezdetétől pedig minden számlával kapcsolatban kötelező az adatszolgáltatás, tehát azokról is, amelyek egy társaság magánszemély részére bocsát ki. [5]

Az Online Számla rendszer használatának, azaz az adatszolgáltatási kötelezettség teljesítésének előfeltétele a regisztráció. A rendszer biztosítja az adatszolgáltatás a Nemzeti Adó- és Vámhivatal részére. A gazdasági társaságok nagy része korábban is számlázó programot használt, amelyek közül egyes programokba az adatszolgáltatás már korábban beépítésre került a 100.000 Ft-os értékhatár miatt. Amennyiben társaság az adatszolgáltatásra kötelezett számlák körét kiterjeszti és továbbra is az általa használt szoftverben számláz, akkor nincs más teendője, a program automatikusan elvégzi az adatszolgáltatást. Viszont vannak olyan esetek, amikor nincs szükség számlázó programra valamilyen oknál fogva, így a kézi számlák kerültek feltöltésre korábban az áfa összegétől függően, mostantól pedig az összes kibocsátott számla adatainak felvitele és rögzítése szükséges. Vannak, akik az adatszolgáltatás miatt elgondolkodtak azon, hogy nem folytatnák a kézi számlázást, inkább alkalmaznának egy szoftvert rá, hogy ezzel hatékonyabb legyen a számlázásuk. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal segítséget nyújt a megfelelő számlázó programot keresők részére, ingyenesen biztosít online számlázót az adatszolgáltatásra kötelezettek részére. [13]

A Pénzügyminisztérium, 2020.09.23-i közleménye szerint a járványügyi védekezés és a gazdaságvédelmi intézkedések komoly forrásokat igényelnek a költségvetésből, így augusztus végére az államháztartás önkormányzatok nélkül számolt központi alrendszerének hiánya elérte a 2.261 milliárd forintot. [14]

4. Összefoglalás

A COVID-19 járvány második hullámának megjelenése, esetleges időbeli elhúzódása, súlyossága, illetve az ezekre adott kormányzati válaszok jelentősen befolyásolják az adott ország gazdasági folyamatainak alakulását. A pozitív gazdasági növekedési folyamatok leállnak a foglalkoztatottsági helyzet romlik, a munkaerőpiac szereplőit számos kockázati tényező fenyegeti. A koronavírus okozta gazdasági növekedés csökkenése jellegéből adódóan nem összehasonlítható a 2008-as globális krízissel. A társadalom és a gazdaság, olyan globális kihívással néz szembe, amelyek a korábbi időszakban nem jelentkeztek.

A válságra adandó válaszok nem lehetnek sztereotípiák, azaz ami jól működött a 2008-as válság kiüt keresése során, az nem biztosan működik jól a COVID-19 járvány gazdasági hatásainak csökkentése során.

A szükségszerű védelmi intézkedések következtében bevezetett korlátozások természetesen jelentős hatással vannak az egyes szektorok működésére, a bevezetett beutazási tilalmak, határlezárások, nyitvatartási korlátozások és karanténok pedig az egyes piaci szereplők között megkötött szerződéses kötelezettségek teljesítésére lehetnek negatív hatással.

A pandémia következtében létrejövő negatív tendenciájú gazdasági hatások elhúzódása az üzleti bizalom romlásához, a fogyasztási, valamint beruházási kereslet visszaeséséhez is vezethet, rontja a gazdaság teljesítményét. A kieső bevételek a kiélezett piaci versenyben eladósodáshoz, majd fizetéképtelenséghez is vezethet. A gazdasági szereplők a kormány gazdaságélénkítő csomagjának pozitív hatásaiban reménykednek, annak lehetséges hatásaként a vásárlóerő csökkenése normalizálódik, így a vírus okozta sokkból gyorsan felépül a magyar gazdaság.

Számos vállalkozás azonban rejtett gazdaság működtetésében látja a COVID-19 járvány okozta válságból kivezető utat.

A kérdőívet kitöltők válaszadók a COVID-19 válság okozta vállalkozás folytatásának elkerülése érdekében megengedhetőnek tartották a számla nélküli értékesítést a be nem jelentett alkalmazottak

foglalkoztatása is, a fiktív költségvetés vásárlást, valamint a KATA-s jogviszonyú munkavállaló alkalmazását.

A kormány által bevezetett gazdaságvédelmi intézkedések növelik az egyes vállalkozások folytatásának lehetőségét, de valamennyi vállalkozásnak magának is kell tenni valamit, hogy tovább tudja folytatni tevékenységét.

A válságból történő kivezető helyes út megtalálása igazságos közteherviseléssel, társadalmi közmegegyezéssel, közvetlen fiskális intézkedések bevezetésével, üzleti szabályozással, a rejtett gazdaság feltárásával, kormányzati intézkedésekkel, megtételével történhet. [10]

A rejtett gazdaság működtetése sem eszköz, sem cél nem lehet a COVID-19 járvány okozta válságból történő kiútkereséshez.

Irodalomjegyzék

- [1] Adó Online (2020): Ilyen fehér még sosem volt a magyar gazdaság. Letöltve: <https://ado.hu/ado/ilyen-feher-meg-sosem-volt-a-magyar-gazdasag/> (Utolsó letöltés: 2020.11.05.)
- [2] Balog Á. (2014): Adóelkerülés és rejtett gazdaság Magyarországon. Letöltve: <https://www.mnb.hu/letoltes/balog-15-30.pdf> (Utolsó letöltés: 2020.11.05.)
- [3] Belyó P. (2008): A rejtett gazdaság nagysága és jellemzői. Letöltve: http://www.ksh.hu/statszemele_archive/2008/2008_02/2008_02_113.pdf (Utolsó letöltés: 2020.11.05.)
- [4] Burik G. N. (2018): Szürkegazdaság jelensége Magyarországon. Letöltve: http://publikaciok.lib.uni-corvinus.hu/publikus/szd/Burik_Gabriella_Nora.pdf (Utolsó letöltés: 2020.11.05.)
- [5] Czöndör Sz. (2020): Online számla 3.o. Adóvilág, XXIV. Évfolyam 10. szám. Letöltve: https://www.nav.gov.hu/data/cms532501/Czondor_Szabolcs_Online_Szamla_3.o.pdf (Utolsó letöltés: 2020.11.12.)
- [6] F. Schneider (2002): The Size and Development of the Shadow Economies of 22 Transition and 21 OECD Countries. Letöltve: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=320083 (Utolsó letöltés: 2020.11.05.)
- [7] Eurostat (2020): Newsrelease Euroindicators. Letöltve: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11220811/4-20082020-AP-EN.pdf/a842d386-bcb5-f8cd-086c-3335bdcab57e> (Utolsó letöltés: 2020.11.13.)
- [8] Euroconstruct (2020): 89. EUROCONSTRUCT konferencia. Letöltve: <https://www.proidea.hu/sajtokozlemenyek-6/89-euroconstruct-konferencia-17521.shtml> (Utolsó letöltés: 2020.11.13.)
- [9] Hegedűs (2013) A korrupció és a rejtett gazdaság hatásai a kis és középvállalkozói szektor működéskére. ECONOMICA 2013. VI. évfolyam 2. szám 141. pp
- [10] B. Kelmanson, K. Kirabaeva, L. Medina, B. Mircheva and J. Weiss (2019): Explaining the Shadow Economy in Europe: Size, Causes and Policy Options. Letöltve: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/12/13/Explaining-the-Shadow-Economy-in-Europe-Size-Causes-and-Policy-Options-48821> (Utolsó letöltés: 2020.11.05.)
- [11] Murai B. (2011): A nem megfigyelt gazdaság mérésének lehetőségei. Letöltve: http://www.ksh.hu/statszemele_archive/all/2011/2011_05/2011_05_501.pdf (Utolsó letöltés: 2020.11.05.)
- [12] Nemzeti Adó- és Vámhivatal (2018): A 8+1 legfontosabb dolog, amit érdemes tudni az online pénztárgép üzemeltetéssel kapcsolatban. Letöltve: https://www.nav.gov.hu/nav/tudjon_rola/A_8_1_legfontosabb_do20180815.html (Utolsó letöltés: 2020.11.12.)
- [13] Nemzeti Adó- és Vámhivatal (2020a): Kérdések és válaszok az online számlaadat-szolgáltatásról. Letöltve: https://onlineszamla.nav.gov.hu/kerdesek_es_valaszok (Utolsó letöltés: 2020.11.12.)
- [14] Nemzeti Adó- és Vámhivatal (2020b): Online számla – Üdvözlő videó. Letöltve: https://www.youtube.com/watch?v=DpXBQZyIc_E&feature=emb_title (Utolsó letöltés: 2020.11.12.)
- [15] Pénzügyminisztérium (2020): A költségvetési hiányt megdobták a járványügyi és gazdaságvédelmi intézkedések. Letöltve: https://adozona.hu/koronavirus_jarvany/A_koltsegvetesi_hiany_t_megdobtak_a_jarvanyu_CYZ83W (Utolsó letöltés: 2020.11.12.)
- [16] Varga József (2017): Az adóteher-csökkentés és a gazdaság kifehérítésének pályája Magyarországon 2010 után Pénzügyi Szemle, 1 szám 7.pp
- [17] Williams, C. C. (2004): Cash-in-hand work: The underground sector and the hidden economy of favours. Letöltve: https://www.researchgate.net/publication/304731778_Harnessing_Cash-in-hand_Work (Utolsó letöltés: 2020.11.05.)